

Наталія ЖОВНИЦЬКА, редактор напрямку

«ЧОРНОБИЛЬСЬКІ» ВИПЛАТИ: ПІДСТАВИ ТА КОМПЕНСАЦІЯ

Хто такі «чорнобильці», які законодавчі акти регламентують питання соцзахисту та інших державних гарантій цих осіб, як отримати пільги та компенсації, розглянемо в цій консультації.

Особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Питання визначення статусу осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, регулює Закон від 28.02.91 р. № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (далі – Закон № 796) та постанова КМУ від 11.07.18 р. № 551 «Про затвердження порядку видачі посвідчень особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та іншим категоріям громадян» (далі – Постанова № 551).

Учасниками ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС (категорія 1, 2, 3) вважаються громадяни, які безпосередньо брали участь в усуненні Чорнобильської аварії, її наслідків, у тому числі у проведенні евакуації людей і майна з цієї зони, а також тимчасово направлені у відрядження в зону відчуження, включаючи військовослужбовців: особи офіцерського складу, прапорщики, мічмани, військовослужбовці надстрокової служби, військовозобов'язані, призвані на військові збори, військовослужбовці-жінки, а також сержанти (старшини), солдати (матроси), які перебувають (перебували) на дійсній строковій службі у збройних силах, керівний та оперативний склад органів Комітету державної безпеки, особи начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, а також інших військових формувань, працівники державних, громад-

ських, інших підприємств, установ і організацій незалежно від їх відомчої підпорядкованості, а також ті, хто працював 1986 року на пунктах санітарної обробки населення та дезактивації техніки або їх будівництві.

Потерпілими від Чорнобильської катастрофи (категорія 1, 2, 3) вважаються особи, які зазнали впливу радіаційного опромінення внаслідок катастрофи на Чорнобильській АЕС, включаючи дітей.

Підставою для визначення статусу є:

- для учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС – **довідка про період роботи** (служби) в зоні відчуження, яка видається підприємствами, установами та організаціями (військкоматами);
- потерпілих від Чорнобильської катастрофи – **довідка про період проживання**, роботи на цих територіях, видана органом місцевого самоврядування.

Категорії «чорнобильців» для встановлення пільг

Держава забезпечує соціальний захист осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, у вигляді надання компенсацій та пільг. Перелік, підстави та обсяги надання пільг залежать від категорії, до якої належать «чорнобильці». Ці категорії визначено у ст. 14 Закону № 796 (див. табл. 1).

P

www.balance.ua

- Демонстрація БСБ
- Одна открытая статья каждого номера
- Информация о семинарах/вебинарах
- Анонсы и архивы номеров

Таблиця 1. **Визначення статусу «чорнобильців» відповідно до категорії**

Категорія	Визначення статусу
Категорія 1	Особа з інвалідністю з числа учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та потерпілих від Чорнобильської катастрофи, щодо яких встановлено причинний зв'язок інвалідності з Чорнобильською катастрофою, хворі внаслідок Чорнобильської катастрофи на променево хворобу
Категорія 2	Учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які працювали у зоні відчуження: <ul style="list-style-type: none"> – з моменту аварії до 01.07.86 р. – незалежно від кількості робочих днів; – з 01.07.86 р. по 31.12.86 р. – не менше 5 календарних днів (далі – к. д.); – у 1987 році – не менше 14 к. д., а також потерпілі від Чорнобильської катастрофи; – евакуйовані у 1986 році із зони відчуження (у т. ч. особи, які на момент евакуації перебували у стані внутріутробного розвитку, після досягнення ними повноліття); – особи, які постійно проживали у зоні безумовного (обов'язкового) відселення з моменту аварії до прийняття постанови про відселення
Категорія 3	Учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які працювали: <ul style="list-style-type: none"> – у зоні відчуження з 01.07.86 р. по 31.12.86 р. – від 1 до 5 к. д.; – у зоні відчуження в 1987 році – від 1 до 14 к. д.; – у зоні відчуження в 1988–1990 роках – не менше 30 к. д.; – на діючих пунктах санітарної обробки населення і дезактивації техніки або їх будівництві не менше 14 к. д. у 1986 році
Категорія 4	Особа, які постійно проживають або постійно працюють чи постійно навчаються на території зони посиленого радіоекологічного контролю, за умови, що вони станом на 1 січня 1993 року прожили або відпрацювали чи постійно навчалися у цій зоні не менше чотирьох років

Соціальний захист громадян, постраждалих від Чорнобильської катастрофи

Пільги для «чорнобильців» поділяються на: медичні; житлово-комунальні; транспортні; освітні; податкові; соціальні послуги та сфера обслуговування.

Повний перелік пільг опубліковано на сайті Мінсоцполітики, а ми розглянемо більш детально трудові пільги (див. табл. 2).

Таблиця 2. **Трудові пільги для «чорнобильців»**

№ з/п	Категорія	Трудові пільги	
1	2	3	
1	Для всіх категорій	Виплата допомоги з тимчасової непрацездатності в розмірі 100 % середньої зарплати незалежно від страхового стажу	Надається також дружині (чоловіку) померлого громадянина, смерть якого пов'язана з Чорнобильською катастрофою, або опікуну (на час опікунства) дітей померлого
2	Для категорій 1, 2	Переважне право на залишення на роботі в разі звільнення працівників у зв'язку зі змінами в організації роботи виробництва і праці, у т. ч. у разі ліквідації, реорганізації або перепрофілювання підприємства, установи, організації, скорочення чисельності або штату працівників, а також на працевлаштування	Надається також дружині (чоловіку) померлого громадянина, смерть якого пов'язана з Чорнобильською катастрофою, або опікуну (на час опікунства) дітей померлого
		Використання чергової відпустки у зручний для них час, а також отримання додаткової відпустки із збереженням зарплати тривалістю 14 робочих днів на рік	П. 22 ст. 20 Закону № 796
3	Для категорії 1	Виплата інвалідам, які працюють, допомоги по тимчасовій непрацездатності до 4 місяців поспіль або до 5 місяців у календарному році	П. 9 ст. 20 Закону № 796

1	2	3	
4	Для категорії 2	Відшкодування у встановленому законодавством порядку втраченого заробітку, який вони мали до ушкодження здоров'я, якщо захворювання або каліцтво, що виникли у зв'язку з виконанням робіт, пов'язаних із ліквідацією наслідків аварії на ЧАЕС, призвели до стійкої втрати професійної працездатності (без установаження інвалідності), що встановлено уповноваженою медичною комісією	П. 8 ст. 21 Закону № 796
5	Для категорії 3	Щорічне отримання відпустки до 14 робочих днів без збереження зарплати одному з батьків, які мають неповнолітніх дітей і проживають на територіях зон радіоактивного забруднення	П. 3 ст. 22 Закону № 796

Зауважимо, що особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи і мають водночас право на інші пільги та компенсації, передбачені законодавством України, пільги та компенсації надаються за їхнім вибором відповідно до одного із законів України (ст. 60 Закону № 796).

Документи для призначення компенсації

У п. 3 Порядку використання коштів державного бюджету для виконання програм, пов'язаних із соціальним захистом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, затвердженого постановою КМУ від 20.09.05 р. № 936, передбачено призначення громадянам компенсацій, допомоги певних видів та надання пільг,

яка здійснюється за єдиною заявою відповідно до постанови КМУ від 17.08.02 р. № 1146 «Про вдосконалення механізму надання соціальної допомоги».

Органи соцзахисту населення, що проводять нарахування та виплати, передбачені Законом № 796, звіряють у разі потреби отриману від громадян інформацію щодо правомірності нарахування компенсаційних виплат з відділами персоніфікованого обліку згідно з Єдиним автоматизованим реєстром осіб, які мають право на пільги відповідно до постанови КМУ від 29.01.03 р. № 117.

Розглянемо, які документи подаються для призначення вищезазначених компенсацій (див. табл. 3).

Таблиця 3. Документи для призначення компенсацій

№ з/п	Хто має право на отримання компенсації	Документи, які є підставою для призначення компенсації	Норма Закону № 796
1	2	3	4
1	Учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які брали участь у рятувальних роботах у зоні відчуження	Посвідчення про відрядження в зону відчуження. Військовий квиток. Довідка командира військової частини або архіву про участь у ліквідації наслідків аварії у зоні відчуження. Довідка про підвищену оплату праці в зоні відчуження (із зазначенням кількості днів і населеного пункту)	Ст. 15
2	Громадяни, що евакуйовані із зони відчуження, відселені й ті, які самостійно переселилися	Довідка про евакуацію, відселення, самостійне переселення	Ст. 4, 15
3	Громадяни (потерпілі), які проживають або працюють на забруднених територіях	Довідка про період проживання, роботи на цих територіях	Ст. 15

Слід додати, що крім вищезазначених осіб право на пільги та компенсації мають дружини (чоловіки), опікуни дитини померлих громадян, смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою, а також громадяни, які брали участь у ліквідації інших ядерних аварій (ст. 20–22 Закон № 796).

Нагадаємо, що Постановою № 551 удосконалено порядок видання посвідчень особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, інших ядерних аварій та випробувань, військових навчань із застосуванням ядерної зброї, під час складання ядерних зарядів та проведення на них регламентних робіт.

Цією ж постановою затверджено нові зразки бланків посвідчень для громадян, які постраждали від Чорнобильської катастрофи та були віднесені до категорії 1, у яких передбачено розмежування за категоріями «учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС» та «потерпілий від Чорнобильської катастрофи», а також нові зразки бланків посвідчень для осіб, які брали участь у ліквідації інших ядерних аварій, у ядерних випробуваннях та військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї, у складанні ядерних зарядів та проведенні на них регламентних робіт (категорія 1, 2 або 3) і постраждалим від радіаційного опромінення.

 На що бюджетній установі слід звернути увагу, щоб гарантовано отримати компенсацію для осіб, постраждалих від Чорнобильської катастрофи?

Виплати «чорнобильцям» відповідно до Порядку № 936 здійснюються центрами з нарахування та виплати соціальної допомоги, управліннями праці та соціального захисту населення районних (міських) держадміністрацій, виконкомів міських, районних у містах рад (далі – уповноважений орган) за місцем реєстрації громадян за кошти державного бюджету, які виділяються на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи (п. 4 Порядку № 936).

Проте є низка соціальних виплат, доплат (види допомоги), які виплачують «чорнобильцям» безпосередньо роботодавці за місцем основної ро-

боти. Їх перелік визначено на підставі п. 5 Порядку № 936 і деталізовано в пп. 5–13 п. 4 цього Порядку. Зазначені виплати згодом відшкодовуються уповноваженими органами.

Для отримання компенсації виплат від уповноважених органів бюджетна установа має **зареєструватися** у відповідному органі. Для цього вона **не пізніше як за два місяці** до початку кожного бюджетного року подає (п. 6 Порядку № 936):

- **відомості** про установу з визначенням кількості постраждалих осіб за категоріями отримувачів компенсацій та допомоги певних видів за формою, затвердженою наказом Мінсоцполітики від 22.06.18 р. № 928;
- **списки громадян** із зазначенням прізвища, імені та по батькові, категорії, серії та номера посвідчення, місця реєстрації, ідентифікаційного номера;
- **графік відпусток громадян** та розрахунок витрат для додаткової відпустки на наступний бюджетний рік.

У разі зміни зазначених відомостей і списків громадян бюджетна установа протягом 20 днів наступного місяця повідомляє про такі зміни розпорядників коштів.

Також установа повинна **подати** в уповноважений орган **до 25-го числа місяця**, за який проводиться нарахування:

- документи про розрахункові витрати, пов'язані з виплатою компенсацій та допомоги певних видів;
- реєстр одержувачів компенсаційних виплат і допомоги, де вказується прізвище, ім'я та по батькові, категорія, номер посвідчення, ідентифікаційний номер, відомості про нараховані виплати, сума компенсацій і вид допомоги.

Отже, ми з'ясували, хто такі «чорнобильці», які соціальні пільги отримують особи, що належать до 1–4-ї категорій осіб, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС, розглянули документи, необхідні для призначення компенсаційних виплат таким особам.